

Haldusõiguse kaasus „Vanglakülastus“

Kaheteistaastase Liisi ja kaheaastase Everti isa Toomas pani oma firmas toime suure maksupettuse. Kohus mõistis talle karistuseks kolmeaastase vangistuse. Enne lõpliku kohtuotsuse kuulutamist hoiti Toomast kaheksa kuud vanglas vahistatuna. Selle aja jooksul toimus kuriteo uurimine ja kohtumenetlus ning prokuröri otsusel ei lubatud perekonnal sel ajal Toomasega suhelda (et välistada võimalus tunnistajaid mõjutada). Kohe pärast süüdimõistva kohtuotsuse jõustumist taotles Toomas vanglalt kokkusaamist oma lastega. Esimene võimalus selleks avanes kuu aega hiljem: vangla lubas perekonnale lühiajalise kokkusaamise. Tavaliselt toimuvad lühiajalised kokkusaamised nii, et külaline on kinnipeetavast eraldatud klaasist vaheseinaga ning vestelda saab mõlemale poole klaasi paigutatud telefonide abi. Kuna kokkusaamisele tulid alaealised lapsed, lubas vangla kohtumist ilma klaasist vaheseinata.

Liisi ja Evert saabusid vanglakülastusele koos oma ema Kertuga. Vanglaametnikud teatasid vanglasse saabunud perekonnale, et emal ja tütrele tuleb isa külastamiseks nõustuda alasti läbiotsimisega. See olevat vanglakülastuse puhul tavapärane asjade käik: vastasel juhul ei saa välistada, et vanglasse toimetatakse keelatud aineid (näiteks narkootikume) või esemeid (näiteks mobiiltelefon või relvana kasutatavad esemed). Kertu nõustus enda ja Liisi läbiotsimisega, kuna Liisi oli isa nägemist väga oodanud. Emal lubati olla Liisi läbiotsimise juures. Läbiotsijaks oli sõbralik ja kaastundlik naisametnik. Liisi pidi ala- ja ülakeha eraldi paljaks võtma ja kükitama (ametnik selgitas Liisile, et see on vajalik selleks, et välistada keelatud esemete peitmine kehaõõnsustesse). Läbiotsimise käigus vanglaametnik Liisit ei puudutanud. Kuna keelatud esemeid ei avastatud, võis pere Toomasega kohtuma minna.

Kokkusaamine toimus pisikeses kõledas klaasseintega ruumis, mille sisustuseks oli neli tooli. Vanglaametnikud selgitasid, et Toomas ei tohi kokkusaamise ajal kaheaastast Evertit puudutada, kuna väikelast läbi ei otsitud ning lapsega kontakti puhul esineb keelatud esemete üleandmise oht. Evert, kes isa enam õieti ei mäletanudki, muutus kiiresti virilaks. Tal hakkas kõledas toas igav. Ärev ja võõras õhkkond tegi ta õnnetuks. Toomas oleks väga tahtnud last sülle võtta, et teda lohutada ja temaga uuesti kontakti saada, kuid seda valvurid ei lubanud. Liisi oli läbiotsimisest ehmunud ja väga vaikne. Toomas üritas kuidagimoodi lastega suhelda, kuid nähes, kui ebamugavalt lapsed end tunnevad, otsustas kokkusaamise katkestada ja lapsed emaga koju saata.

Kokkusaamist kaua oodanud ja toimunud väga pettunud Toomas otsustas esitada vangla vastu kaebuse halduskohtule. Kaebuse kirjutas Toomas nii enda kui ka oma laste nimel (Toomas on laste seaduslik esindaja, mis tähendab, et ta võib laste eest kohtusse pöörduda). Liisi, kellega Toomas telefoni teel asja arutas, oli nõus, et isa ka tema nimel kaebuse esitab. Toomas leidis, et tüdriku ei oleks tohtinud riieteta läbi otsida. Vanglaametnikud oleksid pidanud lubama isal Evertit puudutada ning võimaldama kokkusaamiseks õdusamad tingimused. Kokkusaamine võinuks toimuda väikelapsele sobivalt sisustatud lastenurgas. Toomas nõuab, et vangla maksaks nii talle kui ka lastele läbielatud kannatuste eest hüvitist: 1000 eurot endale ja Evertile ning 2000 eurot Liisile (kokku 4000 eurot).

Vangla vaidles kaebusele vastu, selgitades, et kõigi vanglatöötajate ja kinnipeetavate ohutuse tagamiseks on ülimalt olulised abinõud, millega välistatakse keelatud esemete toimetamine vanglasse. Liisi läbiotsimine toimus kõiki nõudeid järgides, mingit väärkohtlemist ei olnud. Vanglal ei ole vaba ruumi ega raha lastenurga sisustamiseks, pealegi oleks mänguasjadega

sisustatud lastetoas keeruline kontrollida seda, et üle ei anta keelatud esemeid. Vangla tuli isegi perekonnale vastu, lubades kohtumist ilma klaasist vaheseinata. Toomas on ise süüdi perekonnale põhjustatud ebamugavustes: pannes toime maksukuriteo, pidi ta arvestama sellega, mida vangistus tema perekonnale kaasa toob. Lisaks otsustas Toomas ise kokkusaamise katkestada, jättes seega kasutamata vangla pakutud võimaluse perekonnaga suhelda.

Oled halduskohtu kohtunik ja Sinu ülesanne on lahendada Toomase, Liisi, Everti ja vangla vaheline vaidlus. Millise otsuse peaks kohus tegema?

Kaasuse lahendamisel soovitame õigusaktidest tugineda peamiselt Eesti Vabariigi põhiseadusele. Abi võib olla ka „[Lapse õiguste konventsioonist](#)“.

Abistavad küsimused:

1. Milliseid Liisi põhiõigusi võis riivata alasti läbiotsimine?
2. Milliseid Liisi, Everti ja Toomase põhiõigusi võisid riivata perekonna kokkusaamisele seatud tingimused, sh kokkusaamise koht ja väikelapse puudutamise keeld?
3. Millised riskid vanglatöötajatele, kaasvangidele ja ühiskonnale võiksid kaasneda kokkusaamistingimuste leevendamisega?
4. Kas vangla käitus ohte ja perekonnaliikmete õigusi omavahel kaaludes õigesti?
Seejuures tasub mõelda:
 - a. kas vangla põhjendused läbiotsimise vajalikkuse kohta on piisavad, et õigustada Liisi alasti läbiotsimist;
 - b. kas läbiotsimise tingimused võimaldavad järeldada, et Liisi põhiõiguste riive polnud ülemäärane;
 - c. kas vangla põhjendused õigustavad lastega kokkusaamiseks loodud tingimusi;
 - d. kas oluline on ka see, millise teo eest Toomas karistust kannab.
5. Kui leiad, et vangla on Liisi, Everti ja Toomase põhiõigusi lubamatult rikkunud, kas neil on võimalik nõuda selle eest vanglalt rahalist hüvitist? Kui jah, siis kas pead põhjendatuks neile nende kannatuste eest nõutud rahasumma väljamõistmist? Palun selgita seda iga kaebaja (Liisi, Evert, Toomas) kohta eraldi.